СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Коваль Л.А.,
їкафедра фінансів
Міжнародний університет “ РЕП" ім. академіка Степана Дем’янчука

Стаття висвітлює сучасну картину жіночої зайнятості на приладі Рівненської області. Проаналізована динаміка економічної ативносгі жінок, наведені статистичні дані на ринку праці, безробітих жінок, в даному регіоні. Зроблено відповідні висновки.

Аналіз сучасного стану трудового законодавства України, в тому числі міжнародних законодавчих актів, які ратифіковані Україною, в першу чергу, Конвенцій МОП, дає змогу дійти висновку про відсутність в ньому дискримінаційних норм, що торкаються прав жінок. Більше того, трудове законодавство містить численні пільги для різних категорій жінок. Правові норми з охорони праці жінок в Україні не тільки не містять дискримінуючого характеру, а и враховують фізіологічні особливості жіночого організму, допомагають створити безпечні умови та сприятливий режим праці.

Пільгові законодавчі норми часто стають причиною порушення прав жінок під час влаштування на роботу та під час скорочення штатів. Загальна економічна криза, великі темпи падіння виробництва (і, відповідно, рівнів оплати праці та попиту на робочу силу) в тих галузях економіки, які традиційно орієнтуються на жіночу робочу силу, нестача бюджетних коштів і скорочення соціальних програм, зокрема орієнтованих на потреби сім’ї, постійні затримки із виплати заробітної плати об’єктивно ускладнюють становище жінок на ринку праці.

Загальною проблемою майже для всіх працюючих жінок є скасування безкоштовних або пільгових соціальних послуг, а також катастрофічне зменшення соціального сектора, який фінансувався раніше як з державного та місцевих бюджетів, так і багатьох господарюючих суб’єктів. Оплата послуг сучасних комерційних служб побуту, недержавних дошкільних закладів, послуг нянь під силу одиницям. Суттєво скоротились можливості жінок щодо оздоровлення через низьку платоспроможність. Все це позбавляє жінок можливості повноцінно працювати. їх зростаюча додаткова зайнятість у домашньому господарстві (домашня робота, догляд за дітьми, піклування про хворих родичів тощо) залишається поза ринковими відносинами, і як раніше, не передбачається в національних економічних розрахунках.

Розглянемо економічну активність жінок більш детально на прикладі Рівненської області. В цьому регіоні відображаються основні проблеми жіночого ринку праці північно - західної частини України. Рівень економічної активності жінок в Україні та динаміка його зміни у 1997 - 2001 рр. подано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка економічної активності жінок у 1997-2001 рр.(тис. осіб)

РокиЧисельність економічно активного населення	В тому числі економічно активних жінок		
		тис. осіб	у % гр. 3 до гр. 2
1997	26085,6	13237,2	50,1
1998	25935,5	13179,6	50,8
1999	22747,0	11013,4	48,4
2000	23127,4	11230,8	48,6
2001	22755,0	11076,5	48,7

Однак жінки як Рівненської області, так і У країни в цілому традиційно мають високий рівень орієнтації на трудову діяльність. Скрутне матеріальне становище змушує самостійно протидіяти стрімкому зниженню рівня життя, призводить до зростання пропозиції робочої сили жінок (майже до межі, яку визначає працездатність) за такими напрямами, як розширення контингенту економічно активного населення (за рахунок виходу на ринок праці пенсіонерів, студентів тощо); орієнтації населення на збільшення трива-

лості робочого періоду (переважно за рахунок зростання масштабів вторинної зайнятості); стрімкий розвиток неформального сектора ринку праці. Жінки найчастіше реалізують свою трудову активність, заробляють гроші в найменш престижній і найважчій за умовами праці сфері — особистому підсобному господарстві.

Якщо рівень зайнятості жінок в Україні за 2000-2002 рр. не зменшився і становив 51,7% , то в Рівненській області він знизився з 59,2% до 57,6%. В міжгалузевому розрізі жіночої зайнятості Рівненської області спостерігається и перерозподіл з галузей матеріального виробництва (промисловості, будів ництва, сільського господарства) до сфери обслуговування (торгівля, громадське харчування, матеріально-технічне постачання, заготівлі, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я і соціальне забезпечення). Триває подальший перерозподіл зайнятих жінок з державного сектора економіки в сектор із колективною і приватною власністю.

Розглянемо трудові ресурси жінок в структурі регіонального ринку праці Рівненської області. Трудовий потенціал Рівненщини у 2000 році становив 699,3 тис. осіб, у 2001 році (за попередніми даними) - 699,9 тис. осіб, у 2002 році (прогнозні дані) - 700,2 тис. осіб. Як видно, ріст трудових ресурсів за попередніми даними незначний. Впродовж п'яти років (1995-2000р.р.) трудові ресурси зросли майже на 10 тис. осіб.(Таблиця 2).

Таблиця 2.

Динаміка трудових ресурсів Рівненської області за 2000 -2002 рр.

Роки	2000	2001	2002
Трудові ресурси (тис. осіб)	699,3	699,9	700,2
у тому числі:			
- працездатне населення у працездатному віці	637,2	638,1	639,0
- особи старшого віку та підлітки, зайняті в галузях економіки	62,1	61,8	61,2

У структурі трудових ресурсів 917о становить працездатне населення працездатного віку, решта 9 % - працюючі в старшему віці. На кількість населення у працездатному віці вплинули зміни в співвідношенні осіб, які вступили у працездатний вік та осіб, які вибули з працездатного віку. В зв'язку з тим, що у працездатний вік вступили особи, які народилися у 80-х роках (коли народжуваність була високою), кількість вступаючих, у працездатний вік переважає кількість осіб, які вибули з працездатного віку - це обумовило стійке зростання кількості населення у працездатному віці.

Реорганізація галузей економіки, скорочення вимушеної неповної зайнятості призводять до незайнятості жінок. На обліку в державній службі зайнятості Рівненської області в 2000 р. було 15766 незайнятих жінок, що становило 52,7 % загальної чисельності громадян, що перебували на обліку, в 2001 році - 56152 жінки (54%), в 2002 році - 58856 жінок - 54, 6%. Тобто, спостерігається негативна тенденція до зростання питомої ваги незайнятих жінок в загальній структурі фіксованого ринку праці Рівненської області. (Таблиця 3).

Таблиця 3.

Динаміка основних показників фіксованого ринку праці Рівненської області у 2000-2002 рр.

	2000	2001	2002
1. Зареєстрований ринок праці, осіб	98150	103961	107847
з них: робітники	52972	54996	54468
службовці	28599	27149	24551
жінки	51766	56152	58856
молодь до 28 р.	37490	36437	35227
вивільнені з ПОУ	14545	14044	11204
випускники навчальних закладів	7240	6279	5156
2. Працевлаштовано з початку року, осіб	16641	22012	25834

3. Проходили профнавчання , осіб	5445	5965	7109
4. Брали участь у громадських роботах незайняті, осіб	8360	15039	23367
5. Чисельність незайнятих на кінець року, осіб	47096	45379	44491
6. Чисельність безробітних на кінець року, осіб	45635	44675	43780
6. Потреба в працівниках на кінець року, осіб	520	1036	1366
7. Введення нових робочих місць, один.	2325	3013	3048
8. Рівень безробіття на кінець року, %	7,17	7,01	6,87

Аналіз становища жінок на реєстрованому ринку праці України свідчить про те, що за період, починаючи з 1997 р. чисельність безробітних жінок зросла на 229,1 тис. осіб, або на 35,4%. Рівень жіночого безробіття зріс з 3,6% у 1997 р. до 6,3% 2001р., або на 2,7 відсоткових пункти (Таблиця 4).

За період, що аналізується, найбільш гостро ситуація жінок на ринку праці України була у 1999 р. — рівень безробіття жінок становив 7,2%. У 2001 р. цей показник зменшився на 0,9%, що свідчить про певне поліпшення умов використання їх робочої сили. Має місце тенденція до зменшення пропозиції жіночої робочої сили (до 2000 р. пропозиції жіночої робочої сили зростала).

Важливим показником, що характеризує безробітних жінок на ринку праці є тривалість безробіття. Зростання середньої тривалості пошуку роботи з 22 місяців (повний обсяг руху робочої сили) у 1999 р. до 24 місяців у 2001 р. свідчать про те, що безробіття все більше набуває застійного характеру.

Таблиця 4.

Динаміка рівня безробіття жінок
на реєстрованому ринку праці в Україні у 1997—2001 рр.

Роки	чисельність працездатних	чисельність безробітних	рівень безробіття, %
1997	11410,5	416,5	3,6
1998	11347,6	620,4	5,4
1999	10031,7	729,6	7,2
2000	10220,0	730,4	7,0
2001	10145,0	645,6	6,3

В таблиці 5 подані статистичні дані структурно - динамічних змін чисельності безробітних за статтю, соціальним статусом та рівнем освіти по Рівненській області за 2000 - 2002 рр. На основі співставлення структуру безробітних за статтю можна зробити висновки, що в області відбуваються незначні зміни цих показників: частка безробітних чоловіків в Рівненській області перевищує частку безробітних жінок майже на 20 пунктів, хоча рівень безробітних чоловіків також зростає, а безробітних жінок знижується. Отже, тенденція до зростання частки зареєстрованих безробітних жінок призупиняється.

Таблиця 5.

Структура безробітних Рівненської області станом на кінець року
за статтю, соціальним статусом та рівнем освіти (%)

Роки	стать		соціальний статус			освіта		
	чоловіки	жінки	робітники	службовці	інші	вищапрофесійно-технічна	загальна середня	
2000	40,8	59,2	54,8	29,6	15,6	28,7	36,4	34,7
2001	40,3	59,7	52,1	24,7	23,2	25,6	34,9	39,4
2002	42,4	57,6	48,6	22,2	29,2	23,6	34,5	41,7

Державна служба зайнятості Рівненської області не в змозі повністю забезпечити потреби населення (в т.ч. жінок) у пошуках роботи. Покращить стан роботи у цій сфері створення аналогічних комерційних структур, які повинні надавати допомогу для всіх

бажаючих знайти більш престижну або високооплачувану роботу (за визначену плату). В таблиці 6 наведено статистичні дані зміни кількості населення, не зайнятого трудовою діяльністю та його працевлаштування по районах та містах Рівненської області в 2001 році. За даними частка жінок, які звернулися з питань працевлаштування складає по області 51,54% від загальної кількості незайнятого трудового населення, а працевлаштовано жінок - 48,67% від загальної кількості працевлаштованих.

Таблиця 6.

Кількість населення, не зайнятого трудовою діяльністю та його працевлаштування по районах та містах Рівненської області у 2001р. (осіб)

	Звернулось з питань працевлаштування, у звітному періоді			Працевлаштовано		
	всього	З них жінки	молодь у віці до 28 років	всього	З них жінки	молодь у віці до 28 років
по області	56865	29311	20913	22012	10713	8708
м. Рівне	11117	6138	4247	6230	3075	2307
м. Кузнецовськ	1360	647	827	559	189	344
Березнівський	2129	1013	808	759	377	351
Володимирецький	1586	841	726	485	223	227
Гощанський	2217	1043	805	1098	527	433
Демидівський	1124	570	356	510	260	170
Дубенський	4661	2385	1437	1318	671	453
Дубровицький	2097	1036	781	626.	282	269
Зарічненський	1988	875	742	419	163	196
Здолбунівський	3553	1704	1254	1545	806	555
Корецький	2770	1462	936	918	502	331
Костопільський	5232	2736	1873	2082	955	894
Млинівський	1572	876	437	720	391	242
Острозький	1903	943	702	843	374	362
Радив илівський	2976	1607	930	840	468	294
Рівненський	3439	1923	1143	1170	629	465
Рокитнівський	2438	1103	1086	652	244	296
Сарненський	4703	2409	1823	1238	577	519

Щодо надання допомоги в підборі місця роботи, то це проводиться підрозділами обласної служби зайнятості по декількох напрямах:

1) прийняття заходів по одержанню від підприємств, організацій та установ даних про наявність вільних робочих місць та вакантних посад;

2) створення єдиного обласного банку даних про потребу в робочій силі;

3) прийняття заходів по наданню допомоги в пошуках роботи без звертання до служби зайнятості. Для цього у регіоні організоване видання спеціального бюлетеня про наявність вільних робочих місць та вакантних посад;

4) організація прийому громадян та підбір місця роботи у міських та районних центрах зайнятості.

Основними причинами, які спонукають громадян звертатися до служби зайнятості є: низький рівень заробітної плати (більше 35 відсотків працівників), постійні відпустки без збереження заробітної плати (майже 40 відсотків працівників), можливе звільнення у зв'язку зі скороченням штатів (близько 15 відсотків). Отже, аналіз стану справ із зайнятістю жінок на ринку праці Рівненської області та України дає підстави для таких висновків:

- структура жінок в загальній чисельності зайнятих і безробітних за 1997—2001 рр. свідчить про те, що за всіма віковими групами впродовж цих років відбувалось зниження абсолютного числа зайнятих жінок;

-незважаючи на те, що у 2001р. рівень зайнятості жінок зріс порівняно з 1999 р. (відпо-

відно, 51,7% і 50,7%), питома вага жінок, зайнятих неповний робочий день в загальній структурі зайнятих жінок має тенденцію до зростання (у 1999 р. —15,2%; у 2001р.-17,2%);

- співставлений показника рівня зайнятості і рівня безробіття жінок у регіональному розрізі показує, що в окремих регіонах високому рівню зайнятості відповідає високий рівень безробіття і навпаки - низькому рівню зайнятості низький рівень безробіття, в тому числі і в Рівненській області;
- освіта як фактор, що впливає на зайнятість, свідчить, що рівень зайнятості серед жінок (як і серед молоді) найвищий у жінок (молоді) з повною вищою освітою ніж з початковою;
- статистичні дані за станом за 2000-2002 рр. показали, що чисельність безробітних жінок має тенденцію до зменшення, що свідчить про певне поліпшення умов використання їх робочої сили;
- зазначимо, що, з одного боку, прослідковується зменшення пропозиції робочої сили жінок, а з іншого - зростає середня тривалість пошуку роботи (у 2000 р. до 25 місяців), що свідчить - безробіття серед жінок набуває застійного характеру.

На основі викладеного вище слід зазначити, що в нинішніх умовах відсутність чи гальмування ринкових змін, брак інвестицій, відсутність всебічно розробленої політики зайнятості найуразливіших груп населення (як на регіональному, так і на національному рівнях), несприятлива демографічна структура ринку праці і т. ін. не сприяють створенню робочих місць, які б стали для жінок об'єктом прикладання знань і здібностей, а тому й ефективного використання їх трудового потенціалу.

Зменшення адаптаційного періоду жінок до ринкових умов неможливе без впровадження ефективної державної політики зайнятості. Політика зайнятості такої категорії населення має бути диференційованою, враховувати неоднорідність вікового та статевого складу, освітнього та професійно-кваліфікаційного рівнів, соціального статусу та інших чинників. Особливої уваги потребують ці верстви населення при розробці регіональних програм зайнятості, зважаючи на труднощі працевлаштування, невідповідність професійно-кваліфікаційного рівня вимогам ринку. Гострою проблемою активної політики зайнятості України має стати ефективне використання праці жінок. Тому, на нашу думку, доцільним було б впровадження практики розробки проектів працевлаштування для різних категорій жінок, що дозволило б врахувати особливі потреби жінок на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плішка Т. Жінки на ринку праці Подільського регіону України.// Україна: аспекти праці.2003.№2,с.7.
2. Черниш Т. Особливості зайнятості окремих слабо захищених категорій населення на ринку праці України..// Україна: аспекти праці.2003.№5,с.8.
3. Статистичний щорічник Рівненської області за 2001 рік.
4. Зареєстрований ринок праці Рівненської області (2000 - 2002 рр.).Аналітично - статистичний збірник. Рівне - 2003.

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ УПРАВЛІННЯ

Коробович П.П.

Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут» імені академіка Степана Дем 'янчука

Розглядається питання щодо вдосконалення менеджмент-освіти в Україні, будується система вимог до випускників, а також до підготовки курсових, консультаційних проектів та дипломних робіт.

Рассматривается вопрос относительно усовершенствования менеджмент - образования в Украине, строится система требований к выпускникам, а также к подготовке курсовых, консультационных проектов и дипломных работ.